

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
імені І.П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО
XXV МІЖНАРОДНИЙ МУЗИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ
«ХАРКІВСЬКІ АСАМБЛЕЇ»
КАФЕДРА ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ**

**ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВА ОСВІТА:
СИНТЕЗ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції
(25 жовтня 2018 року)**

**Харків
ХНУМ імені І.П. Котляревського
2018**

УДК 78.03.0712.087.68

ББК 85.31 р

Д 47

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського
(протокол № 2 від 27.09.2018 р.)

Редакційна колегія:

Веркіна Т. Б. — народна артистка України, кандидат мистецтвознавства, професор, ректор ХНУМ імені І.П. Котляревського

Жданийко А. М. — проректор з наукової роботи, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри історії і теорії української та зарубіжної музики

Белік-Золотарьова Н. А. — заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор

Батовська О. М. — кандидат мистецтвознавства, доцент

Гребенюк Н. Є. — доктор мистецтвознавства, професор

Смирнова Т. А. — доктор педагогічних наук, професор

Шаповалова Л. В. — доктор мистецтвознавства, професор

Д 47

Диригентсько-хорова освіта: синтез теорії та практики : матер. II всеукр. наук-практ. конф., 25 жовтня 2018 р.) / під ред. проф. Белік-Золотарьової Н.А. та доц. Батовської О.М. — Х.: ТОВ «Планета-Прінт» - 132 с.

ISBN 978-617-7587-87-2

Збірник містить матеріали II науково-практичної конференції «Диригентсько-хорова освіта: синтез теорії та практики», яка проходила 25 жовтня 2018 року кафедрою хорового диригування Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. До збірника увійшли наукові доповіді широкого кола питань з академічного хорового та вокального мистецтва.

УДК 78.03.0712.087.68

ББК 85.31 р

ISBN 978-617-7587-87-2

Матеріали подані в авторській редакції. Автори відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за належність поданого матеріалу ними особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них. Редколегія не несе відповідальності за зміст тез доповіді та може не поділяти думку автора.

здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Н. А. Белік-Золотарьова. - Харків, 2011. - 20 с.

Келдыш Ю. В. Опера / Ю В. Келдыш // Муз. енциклопедія : в 6 т. / гл. ред.

Ю. В. Келдыш. - М., 1978. - Т. 4. - Стб. 21 - 45.

Мамчур І. Сучасна українська опера / І. Мамчур. - К. : Знання, 1984. - 48 с.

Невенчаная Т. Игорь Шамо / Т. Невенчаная. - К. : Муз. Україна, 1982. -

13 с.

Терещенко А. Ігор Шамо. Ескіз до творчого портрету. Контекст- становлення української фольк-опери / А. Терещенко // Нац. муз. акад.

України ім. П. І. Чайковського ; [ред.-упоряд. М. М. Скорик, О. А.

Портянка, Д. П. Червінський]. - К., 2007. - Вип. 49 : Ігор Шамо. Сторінки життя та творчості. - С. 125 - 131.

Ярустовский Б. Драматургия русской оперной классики. Работа русских композиторов-классиков над оперой / Б. Ярустовский. - М. : Музгиз, 1953. - 400 с.

Заверуха О.Л.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ХОРОВЕ ПИСЬМО»

В ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Лінгво-теоретичний аналіз базового поняття «письмо» свідчить, що його смисловим ядром є низка похідних термінів – фактура, текстура, тканина, обробка, побудова, зв'язок, з'єднання; рідше застосовується – теситура. У музикознавчо-теоретичних джерелах термін «письмо» з початку виникнення писемного графічного нотопису вживається у значеннях, таких як: «музичне письмо», «стиль», «стиль письма», «жанр», «склад», «фактура», «форма», «строге письмо», «вільне письмо». Усі представлені терміни пов'язані зі специфікою хорового співу та широко використовуються у хорознавстві.

У професійному хоровому середовищі термін «хорове письмо» має різноманітне тлумачення. Так, А. Ушкарьов [5] хорове письмо пов'язує з основними питаннями теорії та практики хорового мистецтва: хорознавство (теорія хорового співу, будова хорової партитури), хорове аранжування та обробка (їх принципи та особливості), хоровий твір (компоненти хорового твору та структура прийомів хорового письма, різновиди хорових творів).

М. Копитман обґрунтовує його як спосіб «... систематизації досвіду композиторської практики, поєднуючи теоретичну розробку проблем з чітко вираженою практичною спрямованістю», засобом узагальнення «найбільш характерні закономірності хорового викладу» [2, с. 2]. Нарешті, О. Єгоров хорове письмо трактує як розкриття та систематизацію «...всіх особливостей побудови хорового твору» [1, с. 5]. Як бачимо, надані твердження хорового письма дослідниками дають підстави зафіксувати відсутність його визначення як такого. Оцінка авторів у фундаментальних працях узагальнює відповідність змісту понять хорового диригування та хорової практики.

Поняття «хорове письмо» тісно пов'язано з фактурою, що уніфікується особливостями багатоголосного співу та виконавським складом. У праці П. Левандо «Хорова фактура» [163] систематизовано принципи хорової фактури, визначені два супідрядні поняття – «хорова фактура» та «фактура хорового твору», а також типи хорового письма (класичний та вільний) та ряд теоретичних узагальнень щодо форми скороченого нотного запису хорових партій

зручного позначення складів хору та різних прийомів хорового викладу.

Автор розглядає фактуру як більш широке поняття. Власне значення дефініції «хорове письмо» як такої у праці П. Левандо не знаходимо. Проте дослідником в наведеному визначенні фактури маємо два суттєвих моменти: 1) розкривається специфіка хорового складу як найважливішого принципу будови хорової фактури, що вказує на генетичну спорідненість з композицією твору; 2) базову категорію хорового письма автор ототожнює з поняттям «стиль хорового викладу».

Інше поняття – *фактура хорового твору*, за П. Левандо: «...поняття <...> орієнтоване на музичну тканину даного твору» [3, с. 5] розуміється як основний чинник тематичної організації, а звідси, підпорядковується драматургічними принципами мислення композитора. Термінологічне формулювання автора «*тип хорового письма*» є важливою категорією, яка «...визначає сутність хорового стилю композитора» [3, с. 29]. На нашу думку, хорова фактура конкретного твору є показником тематичних процесів музичної драматургії як стильового чинника. Таким чином, *хорове письмо* – знакова будова композиції, початковий етап, а *фактура* – кінцева, «поверхнева» обробка музичної тканини – «носій» конструкції, в якій реалізуються закономірності того чи іншого складу» [4, с. 273].

Говорячи про розвиток багатоголосного хорового письма, слід вказати на принципи акапельного співу:

- розподіл за типом голосів: однорідні (жіночі, чоловічі, дитячі), змішані (складаються на різнорідних голосах); неповні змішані (при відсутності однієї із чотирьох основних партій);
- за кількістю учасників;
- розподіл складу хору на мелодію та акомпонимент (гомофонія);
- співставлення хору та солістів, яке відбувається по чергово або синхронно;
- розподілу основних партій на декілька відносно самостійних партій (*divisi*);
- запис хорової партитури (її горизонтальна та вертикальна побудова);

Значення поліфонічного письма полягає у співвіднесенні мелодичних ліній, що існують одночасно, у самостійності їх розвитку, виявляючи тенденцію до функціональної рівноправності. Серед ознак поліфонічної фактури – щільність та розрідженість. Поява поліфонічного письма призводить до диференціації фактури на контрастну та імітаційну. Гомофонно-гармонічне письмо збагатило можливості фактурної деталізації хорового твору з використанням фігураційного оздоблення, контрапунктичного збагачення.

Отже, інтерпретація поняття «хорове письмо» в професійному середовищі має різновекторне вживання, де відбуваються зміни та трансформації його семантичного наповнення. Цей факт спричинює підміну терміну письмо іншими (фактура, теситура, склад), що призводить до полісемії (множинності тлумачення). Розглянутий практичний досвід хормейстерської інтерпретації термінів розкриває

визначення та тісний взаємозв'язок із нотною фіксованою категорією
хорового письма.

Список літератури:

1. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором / О.Єгоров. – К. : Державне видавництво образотворчого мистецтва і муз. літератури УРСР, 1961. – 139 с.
2. Копытман М. Хоровое письмо / М. Копытман. – М. : Советский композитор, 1971. – 200 с.
3. Левандо П. Хоровая фактура / П. Левандо. – Л. : Музыка, 1984. – 124 с.
4. Теория современной композиции [под ред. В. Ценовой]. – М. : Музыка, 2007. – с. 624.
5. Ушкарев А. Основы хорового письма / А.Ушкарев. – М. : Музыка, 1986. – Изд. 2. – 231 с.